

Aino-Maija Makkula

Mitä yhteistä on Tuhkimon ilkeällä äitipuolella Wolf of Wallstreetin, Jordan Belfortilla ja Harry Potterin Draco Malfoylla? Muun muassa tähän kysymykseen saadaan tänään vastaus, sillä käsittelyssä on varakkuuden vaikutukset ihmisen persoonaan ja käytökseen. Lisäksi puhutaan vähän siitä, miten rikkaus mediassa, miten rikkauteen mediassa suhtaudutaan. Minä olen Aino-Maija Makkula ja mun kanssa täällä zoom-studiossa keskustelemassa on erikoispsykologi ja kirjailija Maarit Lassander tervetuloa.

Maarit Lassander

Kiitos paljon.

Aino-Maija Makkula

Kaliforniassa Berkeleyn yliopistossa tehdyn laajan tutkimuksen mukaan varallisuus vaikuttaa ihmisen persoonallisuuteen. Miten varakkuus voi muuttaa ihmistä tai vaikuttaa yksilön käytökseen?

Maarit Lassander

No mä näkisin, että että varakkuus on yksi sellainen asia, joka muokkaa meidän ympäristöä ja siitä, että että millaisessa millaisessa niinku toimintaympäristössä, millaisten mahdollisuuksien ympäröimänä me eletään ja ja niinku kaikki mikä on meidän ympäristössä ja vaikuttaa siihen, että mitä me itse asiassa voidaan tehdä meidän elämässä, niin silloin pitkällä tähtäimellä kumminkin myös vaikutus siihen, että että mitä me ajatellaan. Miten me tunnetaan? Ja myös ehkä meidän persoonallisuuteen siinä mielessä, että että meille syntyy syntyy niitä omanlaisia tapoja reagoida eri asioihin ja ja tuota ehkä mä näkisin siinä tosi tärkeänä sen että että niinku että että ei niin että me me synnytään tavallaan tietynlaiseen varakkaaseen elämään, jossa me ollaan tietynlaisia ihmisiä, vaan että me koko ajan muokkaan, otan sen meidän ympäristön mukana.

Aino-Maija Makkula

Mediassa – esimerkiksi sarjoissa ja elokuvissa – nämä rikkaat roolihahmot ovat usein vähän ilkeitä, itsekkäitä tai välinpitämättömiä. Köyhyyteen puolestaan liitetään sitten hyvinä pidettyjä piirteitä, kuten nöyryys, kiltteys ja empaattisuus. Onko tässä stereotyyppisessä vastakkainasettelussa mitään perää?

Maarit Lassander

No stereotyyppi on monesti joku sellainen niinku ehkä kokemusperäinen tuota totuus kumminkin ollut ehkä taustalla ja se voi yleisesti antaa ehkä semmoista semmoista kuvaa, että miten miten osa ihmisistä siinä siinä tilanteessa. Ja voisi sanoa näin että että niinku et jos me ajatellaan varakkuutta ja köyhyyttä sellaisena, niinku yhteisöllisenä asiana, niin maailmassa on huomattavasti enemmän

köyhiä kuin varakkaita ihmisiä. Toki ja ja sanotaan näin, että mitä enemmän olet varakas, mitä enemmän sitä rikkautta on kertynyt, niin sitä vähemmän on niitä ihmisiä, jotka on samassa tilanteessa ja tämä tekee meidät. Joo sinänsä niinku yksinäisemmäksi eli eli tavallaan meillä on vähemmän mahdollisuuksia niinku tavata ihmisiä, jotka täysin ymmärtäisi sen, että millaisessa elämäntilanteessa me ollaan.

Ja pelkästään tämä näkökohta voi vaikuttaa siihen, että että me tunnetaan olevamme enemmän eristyksissä muista, suurin osa ihmisistä ei tiedä millaisten ongelmien kanssa me painiskellaan ja ja se voi sitten niinku tavallaan vahvistaa sitten sellaisia niinku ominaisuuksia kuin itsenäisyyttä ja ehkä myös itsekeskeisyyttä tai sitä että että me koetaan että ollaan hyvin paljon vastuussa omasta hyvinvoinnista ja toimitaan, toimitaan niitten omien ehtojen mukaan. Sit taas jos me ajatellaan sitä varakkuuden puuttumista, sitä ehkä köyhyyttä niin me ollaan hirveän paljon tekemisissä muiden ihmisten kanssa ja ja osa heistä hyvinkin ymmärtää sen missä me ollaan meidän elämässä, mitä mitä, mitä se on se meidän kokemusmaailma ja me ollaan riippuvaisia toisistaan. Eli mitä vähemmän sinulla on sitä rahaa niin sitä enemmän joutuu ehkä luottamaan siihen, että joku vippaa sinulle joku tekee sinulle vastapalveluksen jossa autat jotain koko ajan ehkä etsimään duuneja ja sitä että sä saisit jostain semmoisia pieniä rahavirtoja se joudut olemaan tekemisissä useiden virastojen kanssa hakemaan erilaisia etuuksia koko sun elämän niinku se malli on hyvin sosiaalinen

Mutta tämä ei tietenkään tarkoita, että se olisi helppoa, mutta se tekee eri tavalla riippuvaiseksi siitä sosiaalisesta ympäristöstä. Mitä sanot tai sitten vahvistaa sitä, että ollaan ehkä enemmän empaattisia tai ollaan enemmän vuorovaikutuksessa. Ollaan jotenkin jotenkin ehkä enemmän sosiaalisia.

Aino-Maija Makkula

Joo. Mistä muualta sä sanoisit että tää käsitys rikkaista röyhkeänä ja epäempaattisena voi oikein kummuta, kuin tuolta viihteen puolelta?

Maarit Lassander

No varmasti se saattaa kummuta sieltä omista kokemuksista. Mutta täytyy aina muistaa, että tässäkin niitä kokemuksia tuskin on montaa. Et voi olla että me ollaan vaikka tavattu yksi henkilö koko elämämme aikana, joka on todella rikas ja se sitten määrittää sitä koko meidän käsitystä siitä, että miten se rikkaus vaikuttaa eli eli niinku hyvin pienet tällaiset anekdootit saattaa sit ten niinku muovata koko meidän käsityksen siitä, että mitä varakkuus merkitsee.

Aino-Maija Makkula

Onko mielestäsi rikkaiden representaatio mediassa liian kapeakatseista ja stereotyyppistä?

Maarit Lassander

Luulen että että se on ja ja tota tähän on varmasti monet jotka on on varakkaita niin saattaa yhtyä tähän, että kyse on kumminkin niinku hyvin erilaisista ihmisistä, jotka ovat saattaneet sitten sen

varallisuutensa hankkia hyvin eri tavoilla ja sekin vaikuttaa siihen, että onko se kenties perittyä, onko se itse omalla työllä hankittua, millaiset millaiset niinku elämänpolut on sitten siihen johtaneet.

Ja olisi ihan hyvä nähdä se niinku se kokonaisuus ja sen ihmisen elämä myös se, että mihin sitä varallisuutta sitten käytetään, että on ihmisiä jotka käyttää sitä hyvinkin yhteis hyödyllisiin niinku asioihin ja pyrkii sitten sitä kautta auttamaan muita.

Aino-Maija Makkula

Tämän saman berkeleyn yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan rikkaus ennustaa epäeettistä käytöstä.

Tässä tutkimuksessa varakkaammat esimerkiksi kiilasivat autolla muiden eteen useammin, valehtelivat ja huijasivat enemmän ja ottivat lapsille tarkoitettua karkkiposta enemmän karkkeja kuin vähävaraiset.

Mielenkiintoista tässä on etenkin se, että pelkästään kuvittelemalla itsensä rikkaaksi ihmiset alkoivat toimia epäeettisemmin kuin mitä heidän omalle varakkuusluokalleen oli ominaista. Mistä nämä tutkimustulokset, maarit lassander, sinun mielestäsi johtuvat?

Maarit Lassander

Musta nää on tosi mielenkiintoisia ja ja mä luulen että se kertoo tosta vähän mitä mä mitä mä ajattelin tuossa alussa että kyse ei ole niinkään siitä että että köyhät olisi parempia ihmisiä kuin rikkaat vaan enemmänkin siitä että

Se tietty elämäntyyli ja ne mahdollisuudet niin vaikuttaa meihin ihmisinä eli eli vaikka me vaan kuin kuviteltiin itsemme rikkaiksi niin se saattaa jo pelkästään sitten lisätä sitä, että että me meille tulee enemmän sitä, että meillä on omat säännöt, että meidän ei tarvitse välittää niinku siitä ympäröivästä maailmasta muusta yhteiskunnasta, muista ihmisistä niin paljoa, koska me ollaan omavaraisia jo tietyllä tavalla.

Eristyneitä ehkä sitten siitä niinku suurimmasta osasta niinku yhteiskuntaa.

Ja se on mielenkiintoista, että miten se vaikuttaa ihmisen mieleen välittömästi, mutta tuota tässäkin voisi ajatella, että onko se oikeasti se raha vai onko se sitten niinku se, että et mihin mihin se raha niinku meidät sitten johtaa? Millaiseen elämään?

Aino-Maija Makkula

Joo vähän sivuten tuota sun vastausta niin mitä sä sanoisit, että nämä tutkimustulokset kertoo sitten meidän yhteiskunnasta?

Maarit Lassander

Mä ajattelen, että meidän yhteiskunnassa voisi ajatella näin on helpointa helpointa olla keskiverto ja että niinku raha vaikuttaa siihen, että kuinka paljon meillä on vapautta tehdä erilaisia asioita, kuinka paljon meidän pystytään niinku tavallaan ohjaamaan meidän omaa elämää.

Ja vastaavasti sen puute sitten vaikuttaa siihen, että me ollaan niin sidoksissa muihin ihmisiin, että et niinku et se tavallaan ne hallinnan ja ohjaamisen keinot vähenee ja ja sitä on joskus vaikea nähdä ja on vaikea nähdä sitä, että miten paljon itseasiassa köyhyys teettää töitä ja ja että ei ole kyse ei suinkaan ole aina pelkästään rahasta vaan se on näistä niinku yhteiskuntasuhteista ja siitä, että että niinku että miten siinä maailmassa joutuu toimimaan sen mukaan, että millaista vaarallisuutta on kerännyt.

Aino-Maija Makkula

Tämän samaisen tutkimuksen mukaan rikkailla on positiivisempi asenne ahneuteen luonteenpiirteitä. Myös itsekkyyttä nähtiin enemmän hyveenä kuin paheena. Voiko raha muuttaa yksilön arvomaailmaa?

Maarit Lassander

Mä luulen, että monet asiat voi muuttaa meidän arvomaailmaa pitkällä tähtäimellä, eli meille on kumminkin ihmisinä. Meidän meillä on tärkeitä nähdä itsemme hyvinä tai onnistuneina tai meille on hyvin tärkeitä pitää semmoista positiivista myönteistä kuvaa siitä, että millaista elämämme eletään ja ja sen mukaan myös usein sitten niinku alkaa meidän arvomaailman muokkaantuu ja ja tuota, jos meillä on tietynlainen, oli se nyt sitten millä millä varallisuuden tasolla tahansa.

Se meidän elämänpiiri, niin niin meidän täytyy ne nähdä se merkityksellisenä ja ja silloin se tarkoittaa sitä, että meidän arvot peilaa sitä, että kuka me ollaan.

Tää oli ehkä tosi pitkä vastaus lyhyen kysymykseen.

Aino-Maija Makkula

Tästä päästäänkin sitten toiseen vähän samanlaiseen kysymykseen, että jos rikkaat tilastollisesti ovat itsekkäämpiä, niin edellyttääkö rikastuminen tietynlaista ihan tervettäkin itsekkyyttä.

Maarit Lassander

Mä sanoisin näin että että niinku, että rikastua voi hyvin monesta syystä. Että me tiedetään, että on on niinku lottovoittajia, on perinnön kautta rikastuneet, on omalla työllä, mutta myös onnen kautta ihan tuurilla rikastuneet, ja näitä ihmisiä et et niinku tavallaan sitä on ehkä vaikea asettaa ihan pelkästään yksi kategoriaan, mutta toki on on arvioitu, että ihmisille, jotka esimerkiksi omalla työllä vaikkapa oman yritystoiminnan kautta rikastuu, niin saattaa olla sellaisia yhteisiä ominaisuuksia, jotka liittyy sitten siihen tekemiseen ja yksi niistä varmasti on tällainen tietynlainen niinku että se intohimo, omistautuminen, onnellisuus ja ja myös se, että et niinku et kuuntelee kuuntelee niinku ehkä enemmän sitä omaa omaa sydäntä kuin sitten muiden mielipiteitä, mutta en liittäisi siihen pelkästään tällaista negatiivista määrittelyä.

Aino-Maija Makkula

Puhutaan vielä lopuksi hieman siitä mitä tapahtuu, kun ihminen äkillisesti ja odottamattomasti hyppääkin toisesta varakkuusluokasta toiseen. Esimerkiksi lottovoitto on varmasti aikamoinen mylly myös mielelle.

Maarit Lassander, millaisia psykologisia vaikutuksia on äkkirikastumisella?

Maarit Lassander

Rikastuminen on aika shokki niille, jotka sen sen kohtaa ja siihen liittyy monta asiaa. Muun muassa se, että me hypätään äkkiä yhteiskuntaluokasta toiseen. Jos me aletaan elääkin sellaista elämää kuin se varallisuus sitten mahdollistaa.

Se saattaa vaikeuttaa meidän ihmissuhteita niihin ihmisiin, joiden kanssa me on aikaisemmin eletty, mutta se saattaa myös tavallaan olla sellainen tekijä, että on vaikea luoda niinku niitä uusiakaan yhteyksiä sitten niihin, jotka mahdollisesti elää sitä sitä samaa statuksen elämää niinku siinä hetkessä. Eli eli on on riski että joutuu, joutuu tai kokenut tai kokee sellaista niinku yksinäisyyden ja erillisyyden tunnetta.

Ja monethan, myös lottovoittajat, sitten tuhlaa sen omaisuutensa ja ja palaa niinku entiseen elämään. On myös niitä jotka ei koskaan millään tavalla näytä että he on saaneet sen lottovoiton vaan jatkaa siitä samalla samanlaista elämän ja siihenkin on varmasti syynsä eli eli tavallaan se on paitsi se se niinku varallisuuden muutos. Se on myös sosiaalinen muutos ja ja elämänmuutos noin ylipäätään, joka vaatii aika paljon sopeutumista.

Aino-Maija Makkula

Aivan, tähän onkin hei hyvä lopettaa, ja tänään olemme siis keskustelleet varallisuustason vaikutuksista käytökseen ja persoonallisuuteen erikoispsykologi Maarit Lassanderin kanssa. Kiitos paljon haastattelusta Maarit Lassander.

Maarit Lassander

Kiitos Aino-Maija.